

dávno dokázali existenci duchovních schopností, „naprosto odlišných od utilitaristických stavů vědomí“. Další Bergmanovy úvahy (např. o parapsychologii, instinktech apod.) jsou už jen vedlejší výhonky protivědeckých spekulací, které — jak vidět — nejsou ani nové, ani odvážné, nepokládáme-li ovšem za projev odvahy ztotožnění víry v boha s popřením rozumu. A tak nejzajímavější na celém tomto příspěvku je koneckonců to, že se v něm autor dovolává při obhajobě svých iracionalistických a mystických názorů vedle Jasperse také Em. Rádlu; Bergman cituje obšírně z „Utěchy z filosofie“, tklivě se rozepisuje o Rádlově chorobě a s jakýmsi nepřirozeným nadšením zdůrazňuje, že velký český biolog objevil pravou filosofii teprve v době těžké choroby a tísnivé samoty.

Josef Macháček

**Les grands courants de la pensée mondiale contemporaine.** Panoramas nationaux. — Milan 1958, 2 sv., 1326 s. — Třicet autorů se podílelo na této práci a jejím výsledkem je 27 monografií, které — třebaže mají podat přehled o současném filosofickém myšlení všech národů — tvoří pouze jednu (první) ze tří částí celého díla; na „Panoramas nationaux“ (výklad jednotlivých národních filosofii) navazují totiž „Tendances principales“ (výklad základních filosofických směrů) a „Portraits ou médaillons“ (tj. portréty nejvýznamnějších filosofů). První dva svazky, pojednávající o hlavních proudech současného myšlení z hlediska jednotlivých zemí a národů, obsahují monografie dobré i slabé, zbytečně rozvláčné i zbytečně stručné, podle toho, kdo kterou studii psal. O filosofii v Československu informuje stal zesnulého L. Riegra (profesora KU v Praze), a řekněme hned, že autor chápal účel „panoramatického“ výkladu příliš úzce; na 37 stránkách textu se snaží zachytit vše, co lze říci o naší filosofii v první polovině 20. století, a proto mu nakonec unikají věci nejjpodstatnější (tak např. poslední oddíl věnovaný marxistické filosofii je více méně jen neúplný seznam jmen, a ani výklad zahrnutý do předchozích oddílů nepřesahuje rámec pouhého popisu filosofické problematiky). Jiné země a národy jsou na tom ještě hůře, a to nikoliv snad proto, že jejich národní filosofie je v začátcích (jako např. v zemích, které se teprve osvobozují od koloniální nadvlády), nýbrž proto, že jejich filosofii interpretují autoři nepřátelsky předpojatí. Tak o filosofii „Ruska (SSSR)“ pojednává monografie pařížského universitního učitele P. Pascala, rumunskou filosofii vykládá rumunský emigrant působící v Madridu, apod. Filosofie různých národů je kromě toho často fazena do jedné kapitoly (Anglie a dominia, Latinská Amerika, Skandinávské státy, Arabský svět), a to rovněž zkresluje jejich podíl na hlavních proudech soudobého myšlení. Největší nedostatek této kompilace však záleží v tom, na co upozorňuje již její redaktor, italský filosof M. F. Sciaccia — v různém pojetí filosofie u různých autorů. Některé kapitoly se týkají víc historie a ekonomiky nežli filosofie, jinde je filosofie ztotožňována s kulturou vůbec, jinde opět jen s tlustopisy universitních profesorů. A i když uvěříme Sciaccovi, že význam termínu „filosofie“ se mění v závislosti „na kulturu každého národa a na jeho stupni vývoje“, neodstraníme tím ještě nápadnou rozlišitelnost a nestejnorodost celé práce. Není to v žádném případě syntéza filosofického myšlení, nýbrž právě jen kompilace článků o filosofii — kompilace, která informuje o tom, co jednotliví autoři pokládají za hlavní proudy filosofického myšlení v té či oné zemi, nikoli však o tom, jak skutečně vypadá filosofické myšlení 20. století.

Josef Macháček

**Gáll Ernő, Sociologia burgheză din România,** București 1958, 286 s. — O rumunské sociologii referovala občas v předmnichovské republice „Sociologická revue“ (vydávaná od r. 1930 v Brně), ale i tento časopis věnoval pozornost jen několika badatelům, především těm, kteří se „monografickým“ zaměřením a metodikou sociologického průzkumu neodlišovali podstatně od brněnské školy prof. Arnošta Bláhy. Při četbě knihy „Rumunská buržoazní sociologie“ (její autor je universitním profesorem v Cluji) ztrácíme brzy dřívější mylné představy, jako by jediným významným představitelem buržoazní sociologie v Rumunsku byl D. Gusti, případně někteří jeho další žáci a stoupenci. Ne že by Ernő Gáll vytahoval na světlo kdejakého autora nebo kdejaký článek, aby se na nich povcičil při kritickém výkladu buržoazního myšlení. Jeho rozbor se soustřeďuje jen na hlavní sociologické směry, nicméně i velmi střízlivý výběr těchto směrů prozrazuje, jak pestrá byla tematika rumunských sociologických škol a jak náročná jsou problémy, které musí řešit rumunský marxista, chce-li svědomitě zhodnotit jejich teoretická východiska, metody a výsledky. Nemohu-li doporučit čtenářům, aby si sami prostudovali podnětnou knížku jazykově pro většinu z nich těžce přístupnou, lituji toho hlavně proto, že její autor umí jak mezi jednotlivými sociologickými směry, tak uvnitř těchto směrů příkladně diferencovat, na rozdíl od těch, kdo ještě dnes

házou do jednoho pytle např. Vaškovu „křesťanskou sociologii“ i sociologii Bláhovu. Gáll přitom „neodpouští“ nic ani relativně pokrokovým představitelům buržoazní vědy o společnosti; „Buržoazní sociologie — apologetika kapitalismu“, to není jen název úvodní kapitoly, ve které podává obecnou charakteristiku buržoazní sociologie — to je také závěr, s nímž se setkáváme při hodnocení všech rumunských buržoazních sociologií, jenže tento závěr je vždy výsledek konkrétní, seriózní analýzy, nikoliv nic neříkající náhražka za ni. Apologetou kapitalismu a idealistickým sociologem je stejně Štefan Zeletin (II. kap. Štefan Zeletin — představitel liberální sociologie) jako P. Andrei (VI. kap. Sociologická koncepce Petra Andreia), C. Rădulescu-Motru (III. kap. Sociologie venkova) jako V. Barbat, D. Gusti (V. kap. Sociologická škola Gustiho) jako M. Ralea... Jestliže však Andrei, Barbat a Ralea se přibližovali již před 2. světovou válkou svým pojetím demokracie a pokroku marxistické sociologii, pak Zeletin, Rădulescu-Motru a Gusti mají mnohem blíže k sociologii, kterou Gáll označuje přímo jako sociologii fašistickou. A nejde samozřejmě jen o to, že autor ostře odlišuje fašistické, geopolitické a reformistické teorie (IV. kap. Reformistické sociologické teorie, VII. kap. Směry geografického, psychologického a biologického determinismu, VIII. kap. Sociologie fašistické) od relativně pokrokových tendencí v rumunské buržoazní sociologii. Každý z těchto směrů je dále hodnocen z hlediska toho, jak je právo či nepráv skutečným poměrem v kapitalistickém Rumunsku, z hlediska nejrůznějších vlivů na učení sociologů (Mussolini a rumunská fašistická sociologie, reformista Dobrogeanu-Gherea, známý také jako literární kritik, a jeho škodlivý vliv na marxistickou sociologii, atd.), i z hlediska rozporů obsažených v té či oné sociologické teorii. Tak ve filosofické koncepci Š. Zeletina, kterou někteří jeho protivníci vydávali za výraz „nejdokonalejší materialistické metafyziky naší kultury“, odhaluje autor skutečné (tj. idealistické) základy jeho neoliberalismu, podobně „realistická teorie hodnot, o níž opírá P. Andrei své pojetí kultury a sociologie, není nic jiného než subjektivizace i těch reálných výsledků sociologického průzkumu, ke kterým dospěl učitel Andreiův a zakladatel největší rumunské sociologické školy D. Gusti — a ani sociologie Gustiho není ovšem bez vnitřních rozporů; za koherentním systémem sociologických, etických a politických názorů, nepokrytě ospravedlňujících „osvěcenský despotismus“ Carola II., je nutno vidět „realistické metody výzkumu“, jež je možno i v současné době přejímat a rozvíjet, třebaže i ony sloužily kdysi k dezorientaci, ba až k fašizaci mládeže. (Na návrh Gustiho byla totiž v době Carolovy diktatury zavedena pro absolventy university povinná „sociální služba“ a tím se pochopitelně značně rozšířil nejen studentských spolupracovníků bukeřeštské sociologické školy, zapojených v prvé řadě do sociologického výzkumu venkova, nýbrž také ideologický vliv této školy na univerzitní a venkovskou mládež.) Pro úplnost ještě dodejme, že v poslední kapitole své práce pojednává autor, a to neméně všestranným a pronikavým způsobem o maďarské sociologii v předválečném Rumunsku.

Gállova knížka vyšla před pěti lety. Byla to tehdy jedna z prvních rumunských publikací, která se zabývala sociologií. Rumunští vědeckí pracovníci však nezůstali jen u kritiky představitelů buržoazní sociologie. Přešli záhy k zpracování nových problémů a dnes již uveřejňují v anglicky vydávaném časopisu „The Rumanian Journal of Sociology“ (časopis „Národního sociologického komitétu Rumunské lidové republiky“, vydávaný Rumunskou akademií věd) závažné studie z obecné a konkrétní sociologie, které již svým názvem naznačují, co bychom i my mohli a měli na tomto úseku podniknout. (Z obsahu 1. čísla tohoto časopisu uvádím alespoň názvy některých článků: A. Joja, O logice sociologie; M. Ralea, Úspěch v socialistické společnosti; C. I. Gulian, Nárys „sociologie náboženství“; I. Desmireanu a P. Weimer, Změny v pracovních a životních podmínkách pracujícího lidu v průmyslové oblasti Reșița v letech lidové demokracie; několik příspěvků na téma „Sociologický průzkum rozvoje socialistického vědomí v Rumunské lidové republice“, atd.)

*Josef Macháček*

### **Bibliographie der philosophischen Schriften in der ČSSR (1960—1962)**

Unsere Bibliographie registriert die in der Periode vom 1. April bis zum 31. Dezember 1962 herausgegebenen Originalschriften der tschechischen und slowakischen Philosophen und die Übersetzungen der philosophischen Literatur der Vergangenheit. Dadurch knüpfen wir an unsere Tradition an: eine ähnliche Bibliographie haben wir schon für die Jahre 1956—1959 in den früheren Nummern unserer Zeitschrift (vgl. Sborník fil. fak., Brno, 1958, B 5, 123—128 und B 7, 1960, 130—134), herausgebracht. Unsere Gliederung der Literatur in drei thematische Gruppen (der dialektische Materialismus, der historische Materialismus und die Geschichte der Philosophie) bleibt unverändert.